

Zó spreken dat de rumoerige Kamer luistert, en de media je citeren. Dat is de opgave van de Nederlandse politieke leiders tijdens de Algemene Beschouwingen. Over neologismen, flashmobs en machtige metaforen.

JAAP DE JONG

Hoe kom ik in het nieuws?

Tien debattips voor de Algemene Beschouwingen

Begin september zijn de verlopen van de Nederlandse politieke leiders ingetrokken. Want de derde woensdag van september, de dag nadat de koning de Troonrede heeft uitgesproken, moeten zij hun beste toespraak van het jaar houden, tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen. In dat zenuwlopende tweedaagse debat hebben ze de kans hun beleidsplannen zo aantrekkelijk mogelijk voor te stellen en de harten van hun kiezers te raken. Of ten minste de aandacht te trekken van de media. Reputaties worden dan gemaakt en gebroken.

Tijdens deze Algemene Beschouwingen mogen alleen de zestien fractieleiders van de Tweede Kamer en de premier spreken, onder leiding van de Kamervoorzitter. De grootste partijen mogen het langst spreken: de VVD en de PvdA elk veertig minuten, Norbert Klein van de fractie Klein maar vijf. Maar alle sprekers kunnen met scherpe – en vaak goed voorbereide – interrupties toch hun stempel op de beide dagen drukken.

Het antwoord van de premier tijdens de tweede dag duurt vele uren, kritisch onderbroken door de oppositieleiders. De overige ministers in ‘vak K’, waar de leden van het kabinet zitten, moeten zwijgen en luisteren, net als de burgers op de publieke tribune.

Wat kunnen de sprekers en hun speechschrijvers – en vooral ook de nieuwe leider van de ChristenUnie, Gert-Jan Segers, en de nieuwe Kamervoorzitter, Khadija Arib – opsteken van de ervaringen van de Algemene Beschouwingen in

2015? Een verzameling van tien beproefde retorische technieken om het debat te bepalen en het nieuws te halen.

1. Beeldspraak

De prins onder de stijlmiddelen is de goedgeplaatste beeldspraak. Terug naar 2015. D66-fractieleider Alexander Pechtold maakt met een uitgewerkt beeld zijn standpunt duidelijk dat CDA-leider Sybrand van Haersma Buma zich er de afgelopen periode politiek gemakkelijk van af heeft gemaakt:

Het hele voorjaar hebben we daar staan ploegen, hebben we daar staan rooien, hebben we daar in die bomen alles staan doen, dit en dat. We hebben die hele tuin op orde. De tuinstoelen worden buitengezet en Buma zegt dan: ‘Nou, ik ga wel zitten.’

Het beeld van de luie tuinman Buma werkt op de lachspieren van de aanwezigen en het zou gaan rondzingen in de media. Buma moet nu eens eindelijk mee gaan doen en politieke verantwoordelijkheid nemen, is de boodschap.

Ook Emile Roemer (SP) spreekt in beelden: “Wat de PVV steeds doet, is bommen gooien op een kruisvat, maar vervolgens wegsturen als een vluchtelingenstroom ontstaat.” En Tunahan Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk, tegenwoordig DENK) begint en eindigt zijn betoog met dezelfde vergelijking: “Het kabinet is een soort uitgetelde smartphone. De accu is op en de telefoon moet voortdurend aan de voe-

ding. Wat ons betreft mag de telefoon worden ingeruild voor een nieuw model.”

Geert Wilders (PVV) verwijt premier Mark Rutte dat hij in een sprookjeswereld leeft en alleen nog maar omringd is door “klappende socialisten en andere dwaallichten”. Rutte ruikt zijn kans met een spitsvondige en veelgeciteerde jij-bak, waarin hij aansluit op het beeld van Wilders:

Ik heb gelezen dat de favoriete attractie van de heer Wilders in (...) de Efteling de Droomvlucht is. (...) Dus wie leeft er hier in een droomwereld? Het geeft geen pas de indruk te wekken dat dit probleem met een simpele penne-streek of een simpel voorstel kan worden opgelost. Dat is echt illusiepolitiek.

2. Neologismen

Naar een neologisme als dat *illusiepolitiek* van Rutte zijn politici altijd op zoek. Een meester in het introduceren van nieuwe woorden en samenstellingen is Geert Wilders (eerder berucht van zijn *kopvoddentaks*). In 2015 trakteert hij zijn gehoor op *testosteronbommen* (‘jonge, mannelijke asielzoekers’), *asieltsunami* en *asiel-shoppes*. Ook zijn typering *nepparlement* raakt een snaar.

Roemer varieert op het succesvolle neologisme *plofkip*: “Ouders en leerlingen, docenten en studenten, ze willen minder managers en meer zeggenschap. Ze willen geen plofklassen maar een goed contact tussen leerling en docent.” En hoe maak je je afkeer van de voorgestelde begroting navoelbaar? Kuzu probeert het met *fopspeenbegroting*. Arie Slob (ChristenUnie) gebruikt eerst het woord *houtjetouwtebegroting* en zegt even later: “Het is een heuse feestbegroting geworden, al wordt het niet meer zo genoemd. Het geld klotst over de drempels van de Trêveszaal.”

Diederik Samsom: “Toen vielen er banken om, nu verdrinken er mensen.”

3. Namenspel

De naam van een tegenstander koppelen aan een begrip levert vaak ook extra aandacht op – dat gebeurde een paar jaar geleden met de ‘Bos-belasting’ en dáárvoor met ‘het kwartje van Kok’. VVD’er Halbe Zijlstra probeert in 2015 met een tomatentruc tegelijkertijd de ‘groene’ Marianne Thieme (Partij voor de Dieren) en Emile Roemer (leider van de SP, de partij die sinds jaar en dag de tomaat als symbool voert) op de kast te krijgen:

Zo heb je op het door mevrouw Thieme gewenste biodynamische open veld in Spanje zestig liter water nodig om een kilo tomaten te kweken, terwijl je in het Westland voor een kilo tomaten, heerlijke Hollandse tomaten, vier liter water nodig hebt. Wat is nu duurzamer: de Thieme-

tomaten uit Spanje, of de kastomaten uit ons eigen Westland? (...) Stelt u zich nu eens voor: de tomaat als symbool van vooruitgang en vooruitstrevendheid ... [geroffel op de bankjes] ... in plaats van stilstand en protest.

4. Herhaling

Herhaling is al heel lang een sterk middel om duidelijk te maken dat je iets belangrijk vindt. Als Rutte stelt dat Pechtold “de boel de boel laat”, reageert Pechtold met een zogenoemde anafoor, een parallel opgebouwde zin die steeds begint met dezelfde woorden en die zijn argumenten kracht bijzet. Ook de ingelaste drieslag (Pechtold noemt drie soorten budgetten) en de retorische slotvraag hebben een versterkend effect:

Dat zegt een premier die een raming maakt voor volgend jaar waarin er minder asielzoekers komen. Dat zegt een premier die in zijn financiën zegt dat het met minder geld kan. Dat zegt een premier die in zijn vorige kabinet alle integratiebudgetten, participatiebudgetten en inburgeringsbudgetten heeft wegbezuinigd. Wie is hier nou met illusiepolitiek bezig?

5. Tegenstelling

Dé manier om je beleid te profileren is het af te zetten tegen dat van anderen en door contrasten te benadrukken en uit te vergroten. Zó uit Buma zijn ontevredenheid over het kabinetsbeleid: “De Haagse inkt van heel veel van de kabinetsplannen is inmiddels wel zo’n beetje droog, maar veel sectoren staat inmiddels het water aan de lippen.” Diederik Samsom (PvdA) spreekt over de financiële crisis toen en de vluchtelingen crisis nu: “Toen vielen er banken om, nu verdrinken er mensen.”

Wilders maakt het punt dat Rutte en de andere partijen geen goede vertegenwoordiging vormen van de opvattingen van het volk, “de mensen thuis”: “Dat betekent dat het verschil tussen deze Kamer, dit nepparlement – want dat is het: een nepparlement! – en de mensen thuis levensgroot is.”

6. Opsomming

Wilders wil geen asielzoekerscentra meer in Nederland. In zijn speech somt hij een lijst met 62 plaatsen op waar zich op dat moment asielzoekerscentra bevinden:

- Daarom ga ik nu een voor een alle plaatsen opnoemen waar al asielzoekerscentra zijn. Alkmaar, Almelo, Almere, Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Azelo, Baaksem, Bellingwolde, Bergen aan Zee, Breda, Budel, Budel-Dorplein, Burgum, Delfzijl, Den Helder, Doetinchem, Drachten, Dronten, Echt ...
- Öztürk (Groep Kuzu/Öztürk): Bingo!
- Wilders: Eindhoven, Emmen, Gilze, Goes, Grave, Gulpen-Wittem, (...) Zeist, Zweeloo en Zwolle.
- Pechtold (D66): En die danken we allemaal ... [Applaus.]

Wilders pareert de reacties uit de zaal door een volgende lijst tevoorschijn te halen: een geheime lijst.

De media verdringen zich voor ‘vak K’.

DE POLITICUS THUIS...

Ditmaal van 120 gemeenten die op een of andere manier aan het onderzoeken zijn of zij in de toekomst asielzoekers kunnen opvangen. Wilders leest ook deze voor en maakt op een tergende maar retorisch knappe en veel geciteerde manier zijn punt voelbaar.

7. Concretiseren en persoonlijk maken

Slob gebruikt een voorbeeld van een asielzoeker die zelfs Wilders zou moeten willen toelaten; hij beschrijft de situatie zó concreet en levendig dat je die letterlijk voor je ziet.

Ik vroeg de heer Wilders of hij zich situaties kan voorstellen dat mensen wel worden toegelaten. Laat ik dan maar gewoon een voorbeeld geven. Op dit moment is er een situatie in Nederland van een meisje uit Oezbekistan dat terug moet en christen is. Zij zegt: dat land is ongelooflijk gevaarlijk voor christenen. Als we kijken naar de ranglijst van Open Doors, dat altijd bijhoudt waar christenvervolgung plaatsvindt, staat het land inderdaad in de top van landen die christenen vervolgen. Is dat dan een situatie waarin u zegt: zo'n meisje mag blijven? Of zegt u dan ook: wegwezen, je bent geen vluchteling?

Maar daar trapt Wilders – die deze techniek zelf ook vaak toepast, bijvoorbeeld in zijn verhalen over 'Henk en Ingrid' – niet in:

Al noemt de collega nog honderd voorbeelden: ik ga niet in op de casuïstiek. U kunt de truc gebruiken door er een of twee voorbeelden uit te halen

die ontzettend zielig zijn en dan te vragen: wat vind je daarvan? Mijn punt is dat wij in Nederland niemand meer kunnen toelaten.

8. Visual prop

Risicovol maar als het lukt zeer effectief is de zogeheten visual prop: het inzetten van een attribuut om je verhaal te versterken. Wilders toont een vervalst paspoort waaruit volgens hem blijkt dat het te makkelijk is om aan zo'n nepdocument te komen.

Ik heb hier een paspoort van de heer Mark Malek Ramadan Rutte. Ik houd even een kopietje omhoog, dan kunt u zien hoe hij eruitziet. (...) Een journalist – het is wel fair om zijn naam te noemen: Harald Doornbos, voor het blad *Nieuwe Revu* – heeft met de foto van onze minister-president een Syrisch paspoort aangevraagd. Binnen veertig uur had hij een echt paspoort en een echte identiteitskaart, alsof de heer Rutte, met een fakenaam, een Syriër zou zijn. Dit gebeurt duizenden keren per dag over de hele regio, lezen we in alle berichten. Zelfs op naam van de Nederlandse minister-president wordt er een afgegeven.

Het paspoort (zelfs in kopievorm) versterkte de nabijheid en echtheid van het geschetste probleem.

9. Flashmob

Een andere creatieve aandachtstrekker wordt toegepast door de ervaren SGP'er Kees van der Staaij. Hij maakt gebruik van een 'flashmob'; in dit geval gaat het om een groepje zangeressen dat tijdens het Kamerdebat in de hal naast de vergaderzaal plotse-ling het lied 'Amazing Grace' inzet. Van der Staaij vlecht het lied, de thema's muziek en de christelijke genade even later slim door zijn speech.

Mevrouw de voorzitter. Het is geen geheim dat de SGP-fractie geen bewonderaar is van de Amerikaanse president Obama. Onze sympathie gaat doorgaans meer uit naar de Republikeinen. Toch moet ik zeggen dat Obama ons kort voor de zomer positief verraste. Het was geen speech, het was geen wet, het was geen plan, maar hij zong een lied: het wereldberoemde 'Amazing Grace'. Het filmpje daarvan werd wereldwijd een hit.

Daarna komt hij nog zesmaal terug op 'Amazing Grace' in zijn toespraak, om te eindigen met:

Tot slot wens ik de leden van het kabinet, maar ook onze medeparlementariërs van harte kracht, wijsheid en Gods zegen toe voor het nieuwe parlementaire jaar, en bovenal Amazing Grace!

Net als eerdere jaren slaagt Van der Staaij erin om na een lange dag debatteren zijn boodschap onder de aandacht te brengen van de Kamerleden, het publiek op de tribune en van de media.

Ten slotte

Ook te overwegen is natuurlijk techniek 10: een echt goed inhoudelijk voorstel doen. <